

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Голова приймальної комісії

_____ В.І. Ладика

«__» _____ 2020 року

ПРОГРАМА

вступного випробування

для вступників на навчання за освітньою програмою
зі спеціальності *202 Захист і карантин рослин*
на третьому (освітньо-науковому) рівні вищої освіти

Програма вступного екзамену зі спеціальності **202 Захист і карантин рослин** на третьому (освітньо-науковому) рівні вищої освіти, - 2020. – 2_ с.

Укладачі: *Власенко В.А.* – доктор с.- г. наук, професор, завідувач кафедри захисту рослин ім. А.К. Мішньова

Рожкова Т.О. – кандидат біологічних наук, доцент захисту рослин ім. А.К. Мішньова

Зміст

Зміст 3

Пояснювальна записка

Зміст програми

Питання до вступних іспитів до аспірантури зі спеціальності 202 Захист і карантин рослин

Критерії оцінювання якості знань

Наукова та навчальна література для підготовки до вступу

Пояснювальна записка

Захист рослин - комплекс заходів, спрямованих на зменшення втрат урожаю та запобігання погіршенню стану рослин сільськогосподарського та іншого призначення, багаторічних і лісових насаджень, дерев, чагарників, рослинності закритого ґрунту, продукції рослинного походження через шкідників, хвороби і бур'яни. Карантин - це правовий режим, який передбачає систему державних заходів, спрямованих на захист рослин, продукції їх переробки, сировини, окремих вантажів тощо, від карантинних об'єктів.

Ідея програми – сформулювати сучасне бачення проблем у захисті та карантині рослин і мати уявлення про шляхи їх вирішення.

Зміст програми орієнтує майбутніх фахівців із захисту та карантину рослин у питаннях сучасного розуміння захисту рослин, наукового підходу до накопичених даних щодо шкідливих об'єктів, сучасних методик їх діагностики, обліку, розуміння проблем фітосанітарного моніторингу, розуміння популяційного рівня взаємодії рослин із шкідливими організмами, організації карантину рослин.

Обов'язковими умовами досягнення ефективності в опануванні освітньо-наукової програми із *«Захисту і карантину рослин»* є базова теоретична підготовка із наступних дисциплін: "Загальна фітопатологія", "Загальна мікологія", "Загальна ентомологія", "Фітофармакологія", "Сільськогосподарська фітопатологія", "Сільськогосподарська ентомологія", "Імунітет рослин", "Карантин рослин", "Біологічний метод захисту рослин".

Робота за програмою допоможе аспірантам визначити пріоритети у майбутній науковій діяльності із захисту та карантину рослин, визначитись з майбутньою темою наукових досліджень, зрозуміти та оволодіти сучасними методами досліджень, мати необхідний рівень знань у цій галузі.

Зміст програми

Тема 1. Основні хвороби сільськогосподарських культур

Основні питання до опрацювання:

Гриби та грибоподібні організми як збудники хвороб рослин.

Особливості бактерій як збудників хвороб.

Фітапатогенні віруси, особливості їх будови, біології та захист рослин від вірусів.

Сучасні методи з обмеження розвитку хвороб рослин.

Основні хвороби пшениці озимої та система з обмеження їх розвитку.

Основні хвороби ячменю ярого та система з обмеження їх розвитку.

Основні хвороби кукурудзи та система з обмеження їх розвитку.

Основні хвороби соняшнику та система з обмеження їх розвитку.

Основні хвороби сої та система з обмеження їх розвитку.

Основні хвороби картоплі та система з обмеження їх розвитку.

Основні хвороби ріпаку та система з обмеження їх розвитку.

Основні хвороби яблуні та система з обмеження їх розвитку.

Основні хвороби овочевих культур та система з обмеження їх розвитку.

Основні хвороби льону та система з обмеження їх розвитку.

Основні хвороби коноплі та система з обмеження їх розвитку.

Основні хвороби ягідних культур та система з обмеження їх розвитку.

Фітопаразитичні нематоди хлібних злаків. Цистоутворюючі нематоди: вівсяна, злакова. Пшенична нематода. Заходи захисту від нематод.

Література

1. Марютін Ф.М. Фітопатологія: Навчальний посібник / Ф.М. Марютін, В.К. Пантелєєв, М.О. Білик; за ред. Ф.М. Марютіна. - Харків: Еспада, 2008. - 552 с.
2. Общая и молекулярная фитопатология: Учеб. пособие / [Дьяков Ю.Т., Озерецковская О.Л., Джавахия В.Г., Багирова С.Ф.]. - М.: Изд-во Общество фитопатологов, 2001. - 302 с.
3. Общая фитопатология: учебник для вузов / [Попкова К.В., Шкаликов В.А., Стройков Ю.М. и др.]. - 2 -ое изд., перераб. и доп. - М.: Дрофа, 2005. - 445 с.
4. Пересипкін В.Ф. Сільськогосподарська фітопатологія. Підручник. — К.: Аграрна освіта, 2000. — 415 с.
5. Фітопатологія: підруч. для підгот. бакалаврів напряму 6.090101 "Агрономія" у вищ. аграр. навч. закл. II-IV рівнів акредитації / І. Л. Марко в[та ін.] ; за ред. канд. біол. наук, проф. І. Л. Маркова ; Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. - Київ : Фенікс, 2015. - 455 с.
6. Косилович Г. О. Інтегрований захист рослин : навч. посіб. / Г. О. Косилович, О. М. Коханець. – Львів : Львівський національний аграрний університет, 2010. – 165 с.

Тема 2. Основні шкідники сільськогосподарських культур

Основні питання до опрацювання:

Характеристика ряду рівнокрилі.
Характеристика ряду напівтвердокрилі.
Характеристика ряду бахромчастокрилі.
Характеристика ряду твердокрилі.
Характеристика ряду лускокрилі.
Характеристика ряду перетинчастокрилі.
Характеристика ряду двокрилі.
Характеристика ряду сітчастокрилі.
Найпоширеніші в Україні прямокрилі (саранові, коникові, цвіркуни і вовчки) та твердокрилі (ковалики та чорниші); характеристика основних місць їх мешкання. Культури, що пошкоджуються. Особливості циклу розвитку і шкідливості шкідників. Заходи захисту рослин від цих шкідників.
Сучасні методи захисту рослин від шкідників.
Кліщі - шкідники сільськогосподарських рослин, особливості захисту від них.
Багатоїдні шкідники та особливості захисту рослин від них.
Основні шкідники пшениці озимої та захист від них.
Основні шкідники кукурудзи та захист від них.
Основні шкідники сої та захист від них.
Основні шкідники ріпаку та захист від них.
Основні шкідники соняшнику та захист від них.
Основні шкідники цукрових буряків та захист від них.
Основні шкідники льону та коноплі та захист від них.
Основні шкідники картоплі та захист від них.
Основні шкідники овочевих культур та захист від них.
Основні шкідники яблуні та захист від них.
Основні шкідники ягідних культур та захист від них.

Література

1. Федоренко В.П., Покозій Й.Т., Круть М.В. Шкідники сільськогосподарських рослин. Посібник для вузів. – К., 2004. – 355 с.
2. Бригадиренко В. В. Основи систематики комах: навч. посібник - Дніпропетровськ: РВВ ДНУ, 2003. - 204 с.
3. Бей-Биенко Г.Я. Общая энтомология. Учебник для студентов университетов и сельскохозяйственных вузов. - М.: Высшая школа, 1980. 3. Захваткин Ю.А. Курс общей энтомологии. Учебник для студентов биологических специальностей университетов. - М.: Агропромиздат, 1986
4. Сільськогосподарська ентомологія: підручник / Г.В. Байдик, Є.М. Білецький, М.О. Білик та ін.; За ред. Б.М. Литвинова, М.Д. Євтушенка. - К.: Вища освіта, 2005.
5. Защита растений от вредителей /Под ред В.В. Исаичева.- М.-Колос, 2011

Тема 3. Шкідливість дикорослої рослинності в агроценозах

Виробнича класифікація бур'янових угруповань.
Облік засмічення посівів польових культур бур'янами.
Контролювання (моніторинг) забур'яненості земельних угідь господарства.

Охарактеризувати основний склад бур'янів в посівах зернових колосових та вказати заходи захисту від них.

Охарактеризувати основний склад бур'янів в посівах кукурудзи та вказати заходи захисту від них.

Охарактеризувати основний склад бур'янів в посівах соняшнику та вказати заходи захисту від них.

Охарактеризувати основний склад бур'янів в посівах ріпаку та вказати заходи захисту від них.

Охарактеризувати основний склад бур'янів в посівах сої та вказати заходи захисту від них.

Особливості захисту посівів від бур'янів-паразитів і алергенів.

Література

1. Довідник для вивчення бур'янів за сходами. Навчальний посібник/ М. Г. Осінній, О. М. Пічугин, О. В. Ільїн; за ред. М. Г. Осіннього. - Сімферополь: «Аріал», 2008. – 124 с.: 45 іл.
2. Циков В.С., Матюха Л.П. Бур'яни: шкодочинність і система захисту. - Науково-виробниче видання. — Дніпропетровськ: ЕНЕМ, 2006. – 86 с.
3. Верещагин Л. Н. Атлас сорных, лекарственных и медоносных растений. - К.: Издательство «Юнивест Медиа», 2013 - 384 с.

Тема 4. Стратегія захисту рослин від шкідливих організмів

Основні питання до опрацювання:

Значення захисту рослин у реалізації завдань із впровадження інтенсивних технологій, підвищення врожайності культур, забезпечення стабільності сільськогосподарського виробництва та зниження втрат вирощеного урожаю.

Сутність імунологічного методу захисту рослин.

Роль карантину у захисті рослин. Зовнішній та внутрішній карантин.

Стійкість шкідливих організмів до пестицидів. Видова, статева, фазова, сезонна, вікова та інші специфічні реакції на пестициди. Причини виникнення набутої стійкості організмів до пестицидів та шляхи її подолання. Значення чергування в застосуванні пестицидів з різним механізмом дії.

Обприскування. Сутність способу та особливості застосування. Сфера застосування. Переваги та недоліки.

Протруєння насіння та обробка садивного матеріалу. Мета та сутність способу. Мокре та напівсухе протруєння. Комбіноване протруєння. Інкрустація та гідрофобізація насіння. Централізоване протруєння і його переваги. Контроль за якістю протруєння. Заходи безпеки під час протруєння насіння.

Показники оцінки ефективності використання пестицидів.

Методи збереження і використання природних ресурсів зоофагів та сприйняття їх діяльності в агроценозах.

Застосування ентомопатогенних мікроорганізмів.

Застосування гормональних препаратів для порушення метаморфозу шкідливих комах і кліщів. Використання феромонів для порушення хімічних комунікацій

комах. Застосування антифідантів для порушення зв'язків фітофагів з кормовими рослинами.

Література

1. Стратегія і тактика захисту рослин. Т. 1 Стратегія / під редакцією академіка НААН України, доктора біологічних наук, професора В.П.Федоренка. - К.: Альфа-стевія, 2012. - 500 стор. (Інтенсивне землеробство). Монографія.
2. Стратегія і тактика захисту рослин: [монографія]. - Київ : Альфа-стевія, 2012 . - (Серія "Інтенсивне землеробство"). Т. 2 : Тактика / [В. П. Федоренко, І. Л. Марков, Є. Ю. Мордерер] ; під ред. акад. НААН України В. П. Федоренка. - 2015. - 784, [4] с. : іл., табл. - Бібліогр.: с. 773-775.
3. Бровдій В.М., Гулий В.В., Федоренко В.П. Біологічний захист рослин. Навчальний посібник. – Київ: "Світ", 2004. – 348 с
4. Фітофармакологія: Підручник / М.Д. Євтушенко, Ф.М. Марютін, В.П. Туренко та ін.; За ред. професорів М.Д. Євтушенка, Ф.М. Марютіна. — К.: Вища освіта, 2004. — 432 с.

III. Питання для вступних іспитів до магістратури зі спеціальності 202 Захист і карантин рослин

на третьому (освітньо-науковому) рівні вищої освіти

1. Питання на перевірку знань теоретичного матеріалу

1. Гриби та грибоподібні організми як збудники хвороб рослин.
2. Особливості бактерій як збудників хвороб.
3. Фітапатогенні віруси, особливості їх будови, біології та захист рослин від вірозів.
4. Сучасні методи з обмеження розвитку хвороб рослин.
5. Основні хвороби пшениці озимої та система з обмеження їх розвитку.
6. Основні хвороби ячменю ярого та система з обмеження їх розвитку.
7. Основні хвороби кукурудзи та система з обмеження їх розвитку.
8. Основні хвороби соняшнику та система з обмеження їх розвитку.
9. Основні хвороби сої та система з обмеження їх розвитку.
10. Основні хвороби картоплі та система з обмеження їх розвитку.
11. Основні хвороби ріпаку та система з обмеження їх розвитку.
12. Основні хвороби яблуні та система з обмеження їх розвитку.
13. Основні хвороби овочевих культур та система з обмеження їх розвитку.
14. Основні хвороби льону та система з обмеження їх розвитку.
15. Основні хвороби коноплі та система з обмеження їх розвитку.
16. Основні хвороби ягідних культур та система з обмеження їх розвитку.
17. Фітопаразитичні нематоди хлібних злаків. Цистоутворюючі нематоди: вівсяна, злакова. Пшенична нематода. Заходи захисту від нематод.
18. Характеристика ряду рівнокрилі.
19. Характеристика ряду напівтвердокрилі.
20. Характеристика ряду бахромчатокрылі.
21. Характеристика ряду твердокрилі.

22. Характеристика ряду лускокрилі.
23. Характеристика ряду перетинчастокрилі.
24. Характеристика ряду двокрилі.
25. Характеристика ряду сітчастокрилі.
26. Найпоширеніші в Україні прямокрилі (саранові, коникові, цвіркуни і вовчки) та твердокрилі (ковалики та чорниші); характеристика основних місць їх мешкання. Культури, що пошкоджуються. Особливості циклу розвитку і шкідливості шкідників. Заходи захисту рослин від цих шкідників.
27. Сучасні методи захисту рослин від шкідників.
28. Кліщі - шкідники сільськогосподарських рослин, особливості захисту від них.
29. Багатоїдні шкідники та особливості захисту рослин від них.
30. Основні шкідники пшениці озимої та захист від них.
31. Основні шкідники кукурудзи та захист від них.
32. Основні шкідники сої та захист від них.
33. Основні шкідники ріпаку та захист від них.
34. Основні шкідники соняшнику та захист від них.
35. Основні шкідники цукрових буряків та захист від них.
36. Основні шкідники льону та коноплі та захист від них.
37. Основні шкідники картоплі та захист від них.
38. Основні шкідники овочевих культур та захист від них.
39. Основні шкідники яблуні та захист від них.
40. Основні шкідники ягідних культур та захист від них.
41. Виробнича класифікація бур'янових угруповань.
42. Облік засмічення посівів польових культур бур'янами.
43. Контролювання (моніторинг) забур'яненості земельних угідь господарства.
44. Охарактеризувати основний склад бур'янів в посівах зернових колосових та вказати заходи захисту від них.
45. Охарактеризувати основний склад бур'янів в посівах кукурудзи та вказати заходи захисту від них.
46. Охарактеризувати основний склад бур'янів в посівах соняшнику та вказати заходи захисту від них.
47. Охарактеризувати основний склад бур'янів в посівах ріпаку та вказати заходи захисту від них.
48. Охарактеризувати основний склад бур'янів в посівах сої та вказати заходи захисту від них.
49. Особливості захисту посівів від бур'янів-паразитів і алергенів.
50. Значення захисту рослин у реалізації завдань із впровадження інтенсивних технологій, підвищення врожайності культур, забезпечення стабільності сільськогосподарського виробництва та зниження втрат вирощеного урожаю.
51. Сутність імунологічного методу захисту рослин.
52. Роль карантину у захисті рослин. Зовнішній та внутрішній карантин.
53. Стійкість шкідливих організмів до пестицидів. Видова, статева, фазова, сезонна, вікова та інші специфічні реакції на пестициди. Причини

виникнення набутої стійкості організмів до пестицидів та шляхи її подолання. Значення чергування в застосуванні пестицидів з різним механізмом дії.

54. Обприскування. Сутність способу та особливості застосування. Сфера застосування. Переваги та недоліки.
55. Протруєння насіння та обробка садивного матеріалу. Мета та сутність способу. Мокре та напівсухе протруєння. Комбіноване протруєння. Інкрустація та гідрофобізація насіння. Централізоване протруєння і його переваги. Контроль за якістю протруєння. Заходи безпеки під час протруєння насіння.
56. Показники оцінки ефективності використання пестицидів.
57. Методи збереження і використання природних ресурсів зоофагів та сприйняття їх діяльності в агроценозах.
58. Застосування ентомопатогенних мікроорганізмів.
59. Застосування гормональних препаратів для порушення метаморфозу шкідливих комах і кліщів. Використання феромонів для порушення хімічних комунікацій комах. Застосування антифідантів для порушення зв'язків фітофагів з кормовими рослинами.

2. Питання на перевірку вміння застосовувати теоретичні знання в розробці захисних систем рослин

1. Ситуація: На озимій пшениці виявлено розвиток септоріозу, фузаріозу та альтернаріозу колосу. Розвиток септоріозу склав 20 %, поширення - 40 %; фузаріозу розвиток - 5 %, поширення - 30 %, розвиток альтернаріозу - 30 %, поширення - 70 %. Також у фазу колосіння було виявлено 5 особин трипсів та 30 особин попелиць на один колос.

- Як необхідно діяти у подібних умовах?

2. Ситуація: Оцінювали 200 рослин кожного сорту: у сорту Альбатрос Одеський 50 рослин виявились з балом ураження 2, 30 - з балом 4 і 5 - з балом 6; у сорту Миронівська 61 рослин 30 виявились з балом ураження 1, 100 - з балом 6. (6-максимальний бал ураження за шкалою).

- Оцінити сорти пшениці за стійкістю до збудника борошнистої роси

3. Ситуація: Провели визначення рас збудника темно-бурої плямистості ячменю за допомогою набору сортів - диференціаторів. Отримали наступну реакцію на відрізках листків.

Тест-сорта і їх бінарні номери				
К-3267	К-18505	К-19304	К-19182	К-19810
2 ⁴	2 ³	2 ²	2 ¹	2 ⁰

Тест-сортти і їх бінарні номери				
S	R	R	R	S
R	R	R	S	R
S	R	S	R	R
R	S	R	R	S
S	R	S	S	S
R	S	R	R	S

- Визначити номери рас збудника темно-бурої плямистості ярого ячменю. Проаналізувати популяцію гриба

4. Ситуація: Проти яблуневої плодожерки у саду необхідно вивчити ефективність препарату. Необхідно обробити 30 га саду за обприскування 0, 2 % суспензією (по д. р.), якщо норма витрати робочої рідини складає 1500 л/га

- Визначити строки застосування препарату та та кількість 80 % з.п.

Критерії оцінювання якості знань осіб, що вступають до магістратури зі спеціальності 202 *Захист і карантин рослин* на третьому (освітньо-науковому) рівні вищої освіти

Підсумкові оцінки			Критерії оцінювання знань
1	2	3	4
А «Відмінно»	Відмінно	90-100	Вступник до аспірантури виявив всебічні, систематичні та глибокі знання навчального матеріалу дисципліни, передбаченого програмою; засвоїв основну та додаткову літературу, рекомендовану програмою; проявив творчі здібності в розумінні, логічному, стислому та ясному трактуванні навчального матеріалу; засвоїв взаємозв'язок основних понять дисципліни, їх значення для подальшої професійної діяльності.
В «Дуже добре»	Дуже добре	82-89	Вступник до аспірантури виявив систематичні та глибокі знання навчального матеріалу дисципліни вище середнього рівня; продемонстрував уміння вільно виконувати завдання, передбачені програмою; засвоїв літературу, рекомендовану програмою; засвоїв взаємозв'язок основних понять дисципліни, їхнє значення для подальшої професійної діяльності.
С «Добре»	Добре	75-81	Вступник до аспірантури виявив загалом добрі знання навчального матеріалу дисципліни при виконанні передбачених програмою завдань, але припустив низку помітних помилок; засвоїв основну літературу, рекомендовану програмою; показав систематичний характер знань з дисципліни; здатний до самостійного

			використання та поповнення надбаних знань у процесі подальшої навчальної роботи та професійної діяльності.
D «Задовільно»	Задовільно	68-74	Вступник до аспірантури виявив знання навчального матеріалу дисципліни у обсязі, необхідному для подальшого навчання та майбутньої професійної діяльності; справився з виконанням завдань, передбачених програмою; ознайомився з основною літературою, рекомендованою програмою; припустив значну кількість помилок або недоліків у відповідях на запитання при співбесідах, тестуванні та при виконанні завдань тощо, принципів, які може усунути самостійно.
E «Достатньо»	Достатньо	60-67	Вступник до аспірантури виявив знання основного навчального матеріалу дисципліни в мінімальному обсязі, необхідному для подальшого навчання та майбутньої професійної діяльності; в основному виконував завдання, передбачені програмою; ознайомився з основною літературою, рекомендованою програмою; припустив помилки у відповідях на запитання при співбесідах, тестуванні та при виконанні завдань тощо, які може усунути лише під керівництвом та за допомогою викладача.
FХ «Незадовільно»	Незадовільно	45-59	Вступник до аспірантури має значні прогалини в знаннях основного навчального матеріалу дисципліни; допускав принципові помилки при виконанні передбачених програмою навчань.
F «Незадовільно»	Незадовільно	0-44	Вступник до аспірантури не мав знань зі значної частини навчального матеріалу; допускав принципові помилки при виконанні більшості передбачених програмою завдань; не спроможний самостійно засвоїти програмний матеріал.

**Наукова та навчальна література для підготовки до вступу зі спеціальності
202 *Захист і карантин рослин*
на третьому (освітньо-науковому) рівні вищої освіти**

1. Марютін Ф.М. Фітопатологія: Навчальний посібник / Ф.М. Марютін, В.К. Пантелєєв, М.О. Білик; за ред. Ф.М. Марютіна. - Харків: Еспада, 2008. - 552 с.
2. Общая и молекулярная фитопатология: Учеб. пособие / [Дьяков Ю.Т., Озерецковская О.Л., Джавахия В.Г., Багирова С.Ф.]. - М.: Изд-во Общество фитопатологов, 2001. - 302 с.
3. Общая фитопатология: учебник для вузов / [Попкова К.В., Шкаликов В.А., Стройков Ю.М. и др.]. - 2 -ое изд., перераб. и доп. - М.: Дрофа, 2005. - 445 с.
4. Пересипкін В.Ф. Сільськогосподарська фітопатологія. Підручник. — К.: Аграрна освіта, 2000. — 415 с.
5. Фітопатологія: підруч. для підгот. бакалаврів напряму 6.090101 "Агрономія" у вищ. аграр. навч. закл. II-IV рівнів акредитації / І. Л. Марко в[та ін.] ; за

- ред. канд. біол. наук, проф. І. Л. Маркова ; Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. - Київ : Фенікс, 2015. - 455 .
6. Косилович Г. О. Інтегрований захист рослин : навч. посіб. / Г. О. Косилович, О. М. Коханець. – Львів : Львівський національний аграрний університет, 2010. – 165 с.
  7. Федоренко В.П., Покозій Й.Т., Круть М.В. Шкідники сільськогосподарських рослин. Посібник для вузів. – К., 2004. – 355 с.
  8. Бригадиренко В. В. Основи систематики комах: навч. посібник - Дніпропетровськ: РВВ ДНУ, 2003. - 204 с.
  9. Бей-Биенко Г.Я. Общая энтомология. Учебник для студентов университетов и сельскохозяйственных вузов. - М.: Высшая школа, 1980. 3. Захваткин Ю.А. Курс общей энтомологии. Учебник для студентов биологических специальностей университетов. - М.: Агропромиздат, 1986
  10. Сільськогосподарська ентомологія: підручник / Г.В. Байдик, Є.М. Білецький, М.О. Білик та ін.; За ред. Б.М. Литвинова, М.Д. Євтушенка. - К.: Вища освіта, 2005.
  11. Защита растений от вредителей /Под ред В.В. Исаичева.- М.-Колос, 2011
  12. Довідник для вивчення бур'янів за сходами. Навчальний посібник/ М. Г. Осінній, О. М. Пічугин, О. В. Ільїн; за ред. М. Г. Осіннього. - Сімферополь: «Аріал», 2008. – 124 с.: 45 іл.
  13. Циков В.С., Матюха Л.П. Бур'яни: шкодочинність і система захисту. - Науково-виробниче видання. — Дніпропетровськ: ЕНЕМ, 2006. – 86 с.
  14. Верещагин Л. Н. Атлас сорных, лекарственных и медоносных растений. - К.: Издательство «Юнивест Медиа», 2013 - 384 с.
  15. Стратегія і тактика захисту рослин. Т. 1 Стратегія / під редакцією академіка НААН України, доктора біологічних наук, професора В.П.Федоренка. - К.: Альфа-стевія, 2012. - 500 стор. (Інтенсивне землеробство). Монографія.
  16. Стратегія і тактика захисту рослин: [монографія]. - Київ : Альфа-стевія, 2012 . - (Серія "Інтенсивне землеробство"). Т. 2 : Тактика / [В. П. Федоренко, І. Л. Марков, Є. Ю. Мордерер] ; під ред. акад. НААН України В. П. Федоренка. - 2015. - 784, [4] с. : іл., табл. - Бібліогр.: с. 773-775.
  17. Бровдій В.М., Гулий В.В., Федоренко В.П. Біологічний захист рослин. Навчальний посібник. – Київ: "Світ", 2004. – 348 с
  18. Фітофармакологія: Підручник / М.Д. Євтушенко, Ф.М. Марютін, В.П. Туренко та ін.; За ред. професорів М.Д. Євтушенка, Ф.М. Марютіна. — К.: Вища освіта, 2004. — 432 с.
  19. Методичні вказівки до виконання практичних робіт з дисципліни "Фітофармакологія" студентами напрямку підготовки 6.090101 "Агрономія" денної та заочної форми навчання - Рівне: НУВГП, 2013. - 23 с.

Гарант програми
д. с.-г. н., професор кафедри
захисту рослин

Власенко В.А.